

Winkowski – et polsk vidundertrykkeri?

Av: BENEDICTE TOFTEGÅRD og
THOMAS SØRENSEN

Endeløse hullete landeveier, kantet med trær og klynger av misteltein, brune flate områder med falleferdige rønner, avskallet mur og skur som ser ut som de holder på å ramle sammen.

En gang imellom et nyrenovert hus med takstein av noe som likner plast i skrikende rødt eller grønt. Hist og her noen storker, søppel i veikanten og reklameskilt, tung lastebiltrafikk som kjører forbi en liten lastebil med en ku på tross av at det er doble striper på asfalten. Vi er på vei gjennom Polen fra fergebyen Swinoujscie via Pila til Warszawa.

Målet er blant annet et besøk på Winkowski, som med sine tre avdelinger er et av de største trykkeriene i Europa. Winkowski er delvis amerikansk eid, Quad Grafics eier cirka 40 prosent, men trykkeriet er ikke særlig annerledes enn andre polske trykkerier når det gjelder fagorganisering: Det fører til øyeblikkelig avskjedigelse. Selvfølgelig ikke offisielt, for Polen er medlem av EU, og pålagt visse menneskerettigheter, som retten til å organisere seg. Men hvem bryr seg om å håndheve rettigheter, her hvor alt tilsynelatende handler om å tjene penger og overleve?

Bokbinderassistenter på korttidskontrakter

Winkowski produserer trykksaker i svimlende antall og for en rekke land. Tyskland og Sverige er de største kundene, men Winkowski trykker også blant annet for danske Egmont.

Winkowski har en liten avdeling i Radzymin og en helt ny og veldig stor avdeling Wyskow utenfor Warszawa. Den største avdelingen ligger fortsatt i Pila, men innen 2010 forventer de å ha omlag 1200 ansatte i det nye typografi- og logistikkcenteret i Wyskow. Senteret har et innendørs areal på 65 000 kvadratmeter og bedriften har regnet med nyinvesteringer på oppimot 500 000 euro. Antallet ansatte går opp og ned. En stor del er ansatt på korttidskontrakter for tre og tre måneder av gangen. Det gjelder først og fremst de endeløse rekene av damer som sitter på harde stoler (noen ganger stablet på en pall for å rekke opp til bordet) og pakker diverse artikler, som for eksempel dvd'er eller vareprøver, inn i magasiner med håndkraft.

Moderne maskiner på halv fart

Men her er også mange trykkere og trykkerassistenter – de fleste ser ut til å være mellom 25 og 35 år og det er merkelig å se så mange «unge» mennesker på en grafisk bedrift. Maskinene er også nye eller nyere rotasjons- og arkmaskiner. Heidelberg, Harris og Litoman er det vanligste. 15 rotasjonspresser står side om side i flere enorme haller, 32-siders, 48-siders, 16-siders og én enkelt 72-siders presse. Dessuten 2 speedmaster (arkmaskiner) og en KBA rapida 162.

Bygningene bærer tydelig preg av å være en nedlagt togfabrikk. Det fins ikke noen kjørebu der de ansatte kan isolere seg fra maskinstøyen, slik vi har i Norden. Her fins heller ikke annen unødvendig pynt til glede for de ansatte. Men det er rent og pent og hørselvern er introdusert. Til gjengjeld kjører maskinene forbausende sakte – i forhold til kapasiteten. Grunnen er at det ikke er investert i moderne stackere eller opprullere i enden av maskinen. Der står 2-3 unge gutter og tar av for hånd og legger bladene på paller. Her fins ikke elektriske løftevogner som er tilpasset en ergonomisk arbeidsstilling.

Høyt kvalifiserte medarbeidere eller...

Ifølge Winkowskis informasjons- og

managementavdeling i Warszawa, som var vennlig og hjelpsomt vertskap under omvisningen, velger Winkowski selv ut sine kommende medarbeidere rundt omkring på «universitetene» og gir dem kvalifisert utdanning. Noen blir til og med sendt på kurs til USA, for å sikre at de kan leve opp til nåtidens høye kvalitetskrav. Firmaet har vunnet priser i Polen for sin virksomhet, forteller de. Men de forteller ikke hvilke priser og for hva?

Fra andre kilder har vi fått en annen versjon av historien. Den stemmer bedre overens med det vi faktisk så. **Det er stor mangel på utdannede trykkere i Polen siden det ikke er en offisiell yrkesutdanning. Derfor må bedriftene sjøl lære opp folk. Men opplæringen er ofte på et minimum og siden de som ansettes er unge, har de begrensa praktisk erfaring også.**

Maskinoppsetting uten garanti

Trykkeriet vil gjerne spare på dyre utgifter til oppsetting av nye maskiner. Der et hvert dansk firma ville benyttet seg av leverandørens teknikere og dermed sikre seg garanti for at maskinene kan kjøre når de er ferdig montert, har Winkowski prøvd seg med en rabattordning. Man sender folk på kurs i USA for å lære å bygge maskiner. Det kan selvfølgelig ikke læres i løpet av et tre måneders

UTLEGGNING foregår med håndkraft i mange trykkerier i Polen.

kurs. Våre kilder forteller at resultatet ofte er at maskinene ikke kan kjøres optimalt og at man ikke har noen garanti på dem... Men det betyr kanskje ikke så mye at falsen ikke er toppjustert når man kjører maskinene med mye lavere hastighet enn i Danmark.

Besøk hos fagforeningen ZZPPP

Den polske regjeringa gjør tilsynelatende ikke så mye for å håndheve folks rett til å være medlem av en fagforening og retten til å la fagforeninga forhandle om lønns- og arbeidsvilkår. Offisielt får vi vite at folk er glad til for å ha jobb, særlig hvis det er i et utenlandsk eid konsern. Disse selskapene pøser kapital og utvik-

ling inn i landet og de er ikke interessert i om de ansatte er med i fagforeninger, særlig i grafisk bransje hvor lønna er relativt høy.

Men dette er en sannhet med modifikasjoner. **Lederen i det grafiske forbundet ZZPPP, Izabela Jedynak, forteller at folk er redde for å kontakte arbeidstilsynet, selv om de enkleste arbeidsmiljøregler blir brutt.** Ofte må hun ringe for dem. Det er ikke uvanlig at bedrifter betaler under bordet for å slippe unna de lovpålagte tilsynene og for å unngå pålegg om endringer.

Hun forteller at på det tyskeide dyptrykkeriet Bauer, hadde nylig 90 medarbeidere

meldt seg inn i ZZPPP samtidig. Én for én ble de hentet opp på kontoret. Der fikk de beskjed om at hvis de ikke meldte seg ut, ville de miste både bonus og overtidstillegg. De ansatte forøkte å protestere og fikk også støtte fra sine kolleger i morselskapets tyske avdeling, men dessverre vant de ikke fram. Folk ble redde og meldte seg ut igjen.

Polakkene har imidlertid en stolt historisk tradisjon for å bygge illegale fagforeninger på arbeidsplassene, og sett i lys av mangelen på velutdannede trykkere, er det kanskje håp for denne lille delen av bransjen.